Makaleler

RİZE'NİN DOĞU BÖLGESİNDE PETROGLİFLER, PİKTOGRAMLAR ve DAMGALAR

Murat Ümit Hiçyılmaz

Genel olarak semboller bir kültürel yapının adeta DNA'ları ve sosyal genetizmin mimarlarıdırlar. Başka bir ifade ile semboller bir kültürün ifadesidir. Bu nedenle kaya resimleri ve damgalar Türk tarihi açısından son derece önemli belgelerdir. Çünkü kaya resimleri ve damgalar Türklerde yazının olmadığı zamanlardan kaynaklanmış olup, Türklerin ilk alfabesi olan Runik alfabesinin bazı harflerini de meydana getirmişlerdir.
Kaya resimleri (petroglif), yazının keşfinden önce yaşayan insanların dini inançlarını, kültürlerini, sosyal hayatlarını ve genel olarak kendilerini ifade ettikleri, sınırları olmayan ama bir takım anlamlar barındıran çizimlerdir. Damga/Tamga ise kaya resimlerine göre daha çok sınırları çizilmiş belirli bir aidiyeti işaret eden özel arma ve sembollerdir. Kaya resimleri ile damgaları birbirinden ayıran en önemli farklılık kaya resimlerinin çizildiği nesneyle ilgisi olmamasına rağmen damgaların üzerine resmedildiği nesneyi hedef göstermesidir.

Yukarıdaki fotoğraf: "Zamanda Yolculuğu" sembolize eden ve vurma tekniği ile yapılmış olduğu için Arkeolog Oktay Hacıoğlu'na göre M.Ö. 5000'li yıllara dayandığı tespit edilen kaya resmi,
Namazgâh Yaylası, Arhavi

Damga adı altında anılan bütün kültür unsurları, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar varlığını değişerek ve gelişerek de olsa sürdürmüştür. Petroglifler genel olarak kaya ve duvarlarda görülebilirken, damgalar; kaya, ağaç, deri, dokuma, halı-kilim, hayvanlar, süs eşyaları, işlenmiş maden, çanak-çömlek, mimari yapılar, bayrak ve tuğlar, giyim, silahlar, zırhlar, mezar taşları vs. gibi çok geniş kullanım alanlarında silinmez izler olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Damgalar, özellikle Türk boylarında hayvanların çeşitli yerlerinde tanımlayıcı işaretler olarak görüldüğü gibi, Orta Asya, Avrasya steplerinde, Kafkaslarda, kozmogonik, mitolojik, dinsel, ekonomik, kültürel anlamlar da içeren geniş kapsamlı iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.
Kaya üzerine çizilen resimlerin bilinen ve okunabilen harflere dönüşmesi altı evre sonucunda vuku bulmuştur. Bu evreleri şöyle sıralayabiliriz :
1.evre : Petroglif (Belirtilmek istenen nesne ya da unsurlar basit resimlerle gösterilmiştir.)
2.evre : Piktograf (Belirtilmek istenen harfler, resimle betimlenmiştir.)
3.evre : Piktogram (Belirtilmek istenen unsurlar sadeleştirilmiş resimlerle ifade edilmiştir.)
4.evre : İdeogram (Belirtilmek istenen fikrin doğrudan işaret ile anlatılmasıdır.)
5.evre : Fonogram (Belirtilmek istenen harfin, hecenin ya da sesin bir işaretle gösterilmesidir.)
6.evre : Harf (Belirtilmek istenen her bir sesin özel bir işaretle simgelenmesidir.)

Görüldüğü üzere kaya resimlerinin zaman içerisinde sistematik bir hal alarak runik Türk alfabesine dönüştüğü genel olarak kabul edilmektedir ancak bu dönüşümün hangi zaman diliminde gerçekleştiği tespit edilmesi güç bir bilgi olarak önümüzde durmaktadır. Çünkü sadece Türk kültür hakimiyet bölgesi bile oldukça geniş bir coğrafi alanı kapsamaktadır ve böylesine büyük bir alanın kapsamlı bir şekilde incelenebilmesi mümkün gözükmemektedir. Kaya resimlerinin harfe kadar geçirdiği evrelere paralel olarak damgalar da şekillenmiş ve anlam kazanmıştır.

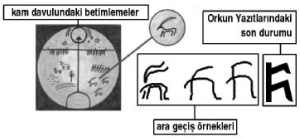

Geyik çizimlerin önce damgaya, sonra Runik harfe dönüştüğünü gösteren şema.

Damgaların ilk olarak bir eserde sistematik halde sunulması Kaşgarlı Mahmud tarafından ünlü Divân-ü Lügâti't Türk adlı eserinde yapılmıştır. Kaşgarlı Mahmud, söz konusu eserinde, Oğuz Türklerinin 22 bölükten oluştuğunu ve her birinin ayrı belgesi ve hayvanlarına vurulan alâmetlerinin olduğunu belirtmiştir. Kaşgarlı Mahmud'a göre, damga kullanan 24 Oğuz boyu şunlardır; Kayı, Yazır, Avşar, Bayındır, Salur, İğdir, Bayat, Döğer, Kızık, Peçenek, Eymür, Büğdüz, Alkaevli, Dodurga, Beğdili, Çuvaldar, Ulayundlu, İva, Karaevli, Yaparlı, Karkın, Çepni, Yüreğir ve Kınık.

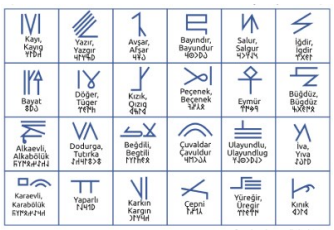

Son Yayınlananlar

- OSMANLI DÖNEMİ RİZE VAKIFLARI
- ALLAHUEKBER DAĞLARI'NDAN SİBİRYA'YA HATIRALAR
- SEFİNE-İ EVLİYA'NIN YÜZBAŞISI | ECZACI İLYAS KETENCİ
- RİZE'DE BAKIRCILIK
- KARADENİZ'İN MİMARİ İNCİSİ | SERANDER

Kaya resimlerinde anlatılan hususlar bazen çok anlaşılır olabilirken, bazen de değişik anlamların yüklenebileceği çizimler olabilmektedir. Damgalar ise daha çok bir aidiyet mesajını taşımakta olup, bir dilin alfabeleri ve aynı zamanda ait oldukları sosyal grupların miras bıraktığı ilk anlatılar biçiminde tanımlanabilirler. Bu sebeple damgalar, sosyo-kültürel araştırmalarda başvurulması gereken öncelikli vesikalardır. Çünkü damgalar bir nesneyi ya da nesneleri ifade etmenin ötesinde, daha çok insanla ilgili soyut dünyayı ifade eder.
Sonuç olarak yasadığı toplumda bireyi diğerlerinden ayıran ve kendisi yapan değerler, birtakım işaretlerle görsel dile aktarılmışlardır. Varlık bulduğu toplumda kendini tanımlama amaçlı girişilen bu çaba, farklı şekillerde iz bırakmalarla sonuçlanmıştır. En kısa tabirle damgalar, sınırları çizili toplumların kendilerini diğerlerinden ayıran parmak izleridir. Günümüzde de damga kullanma mantığı, modernize hale bürünerek bayrak, mühür, arma ve imza haline dönüşmüştür. Bulunan temsiller ne olursa olsun, bütün damgalar görsellikleri herkes tarafından algılanabilen ortak bir dile sahiptir. Herkesin belleğinde yer eden imgeler, kişilere ait birer simgeye dönüşmüştür.

Doğu Karadeniz'de Damga Üzerine Saha Çalışmaları

Doğu Karadeniz Bölgesi genel olarak sahip olduğu sıkı orman dokusu nedeniyle genel olarak bütün arkeolojik alanlarda olduğu gibi kaya resimleri ve damga konularında da esaslı bir sistematik çalışmaya tabi tutulmamış ve bu yüzden de bu alanda büyük bir boşluk oluşmuştur. Özellikle Orta Asya kökenli İskitler ve Kimmerler gibi Türk boylarının çok erken dönemlerde yöremize yerleşmiş ya da yöremizden geçmiş olması, Orta Asya kökenli damgalarla, yerli Kolkhis kültürüne ait ritüellerin birbiri ile olan etkileşimini olağan kılmıştır. Bu yüzden Orta Asya bozkırlarında başlayan damga kültürünün Hazar bölgesi ve Kafkaslarla devam eden yolculuğunun kıyıya paralel Kaçkar Dağları boyunca almış olduğu seyir ve yerli kültürlerle olan ilişkisi sistematik bir çalışmayı mecburi kılmaktadır. Ancak böylesine ciddi bir alan çalışması henüz yapılamamıştır.
Yöremizin kültürü ile birçok benzerlikler barındıran komşu Gürcistan'da benzeri alan çalışmaları daha ileri bir mertebede olup, birçok sembolün birebir benzerlik gösterdiği yöremiz üzerine yapılan kısıtlı alan çalışmaları sayesinde anlaşılmaktadır. Bu durum Gürcü bölgesinin de Orta Asya Türk kültürünün geçiş bölgesi olmasından kaynaklanmaktadır. Aradaki tek fark Gürcü bölgesinde kullanılmış olan damgaların zaman içerisinde Hıristiyan kültürü ile etkileşim göstermesinden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde yöremizde tespit edilen damga ve sembollerin de Osmanlı İmparatorluğu döneminde İslam kültürü ile etkileşmesinden kaynaklanan etkiler bariz olarak göze çarpmaktadır. Şöyle ki birçok damga veya sembol, İslami ritüel ve yazılarla birlikte kullanılmış, hatta söz konusu damga ve semboller dini mabetlerde yoğunlukla tercih edilmiştir. Bu tip örneklerde sembollerin yanında Maşallah, Sübhanellah vb. gibi dini anlamlar içeren Arapça yazılara sıkça rastlanmaktadır.
Bu makale içeriği açısından Doğu Karadeniz'in; Hemşin, Pazar, Ardeşen, Çamlıhemşin, Fındıklı ve Arhavi gibi Hemşinli ve Laz kültürünün etkin olduğu dar bir alanı kapsamaktadır. Söz konusu coğrafyada elde edilen somut belgeler, farklı alan çalışmaları esnasında tesadüf edilmiş ya da duyarlı insanlarca tespiti yapılarak tarafımıza ulaştırılmış belgelerdir. Yani damga ve kaya resimlerinin tespiti açısından kapsamlı ve sistematik bir saha çalışması yapılmamıştır. Bu makalenin nihai amacı da, bu tür bir akademik çalışmanın ileride yapılabilmesi için mevcut potansiyelin gün yüzüne çıkarılmasıdır. Kolkhis gibi yerli kültürlerin daha iyi anlaşılabilmesi ve Türk kültürünün Osmanlı öncesi izlerinin tespit edilmesi için bahsi edilen saha araştırmalarının mutlaka uzmanlarınca yapılması gerekmektedir.

Petroglifler, Piktogramlar ve Damgalar

Kaya resimleri, tarih öncesi çağlarda yazının bulunmasından öncesine ait çok eski görsel bulgulardır. Bu açıdan damgaların temelinde de kaya resimlerinin olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Doğu Karadeniz yöresinin sıkı orman dokusu ile kaplı olması günümüzde yerleşim bölgelerinde ve orman alanlarında kaya resimlerine tesadüf etmemizi imkânsız kılmaktadır. Bu yüzden bu tür kaya resimlerine ne yazık ki sadece yayla kesimlerinde tesadüf edilebilmektedir. Nispeten daha yakın tarihli olan çizimlere eski yayla evlerinin duvar taşlarında rastlanılırken, M.Ö. 3000'li yıllara kadar dayandığı tahmin edilen kaya resimlerine ise bir takım özel coğrafik kriterlere sahip vadilerdeki düz zeminli kırmızı/kahverengi taşlarda tesadüf edilmektedir. Bu taşlar günümüze tamamen parçalanmış halde ulaşmışlardır ve yöremizin nemli ikliminden ötürü çizimlerin belirginlikleri büyük ölçüde kaybolmuştur.
Yine de elde edilen bulgular, kökeni binlerce yıl öncesine dayanan ve Orta Asya'daki Turani kavimlerin yaygın olarak yaşadığı bölgelerde görülen, İpek Yolu ve diğer ticari kervan yolları aracılığı ile zaman içerisinde bölgemize kadar yayılan kaya resimlerinin birçok değişik türünün yaylalarımızda çokça bulunduğu tahmin edilmektedir. Yöremizde bulunan kaya resimlerinin Orta Asya kökenine vurgu yapmamız, çizimlerin hemen hemen aynı ve benzer temaların işlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kaya resimlerinde avcı insan, geyik, at, keçi, kurt, kuş, balık, gemi, ok, yay ve dağ silsilesi gibi envai çeşit figür görülmektedir. Bunlardan at, kurt ve geyik figürleri en çok rastlanılan çizimler olarak öne çıkmaktadır.
Yöremizde tespiti yapılan başlıca figürleri görsel örnekler eşliğinde irdelersek;

Koç petroglifi

Koç ve dağ keçisi figürünün Orta Asya'dan Balkanlara kadar geniş bir alanda kaya çizimlerinde görülmesi, bu hayvanlarla ilgili inanış ve kültürün muazzam bir altyapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Gerek günlük hayatın idamesi bakımından olağan bir av hayvanı olması, gerekse bir çok hikâye, masal ve halk destanında keçi/koç temasının sıkça işlenmesi kaya resimlerine de bu tür figürler çizilmesine zemin oluşturmuştur. Aynı şekilde yöremizde koç boynuzunun ev girişlerinde kullanılması ve mezar taşlarında oyma tekniği ile koçun sembolize edilmesi kültürüne de sıkça rastlanmaktadır.

Kırmızı renkli boyuyla çizme tekniği ile kazınmış dağ keçisi figürü, Hamamçılı Yaylası, Arhavi

Çamlıhemşin'in Üzül (Ateşlavoya) köyünde bulunan Koç boynuzu, Rize Müzesi

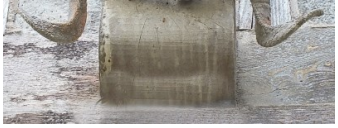

Kozluoğlu İsmail Ağa konağında evlere bitki ruhlarını ve uğursuzluğun girmesini engellediğine inandım koç boynuzları.
Yelkayı (Kilyüve) köyü, Çamlıhemşin

Kurt petroglifi

Kaya resimlerinde sıkça tesadüf edilen bir diğer çizim ise kurt hayvanıdır. Kurt, Türk efsane ve destanlarına en çok konu olan hayvan olup, ismi ve sembolüyle genel olarak "türeyişi", "çoğalmayı", "yok olmaktan kurtuluşu" ve "kılavuzluğu" temsil etmektedir. Bu açıdan Türk kültürünün etkisi altında kalmış olan bütün coğrafi bölgelerde "kurt" temalı çizim ve sembollere rastlanılmaktadır. Kurdun, Türk kültüründe, "millî kült" mertebesinde kabul görülüp kutsal addedilmesi; bozkırın baş edilemeyen yırtıcısı olması ve bundan ötürü duyulan hayranlıkla tabulaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Hatta eski Türk Mitolojisinde bozkurt veya kurtla ilgili olarak Tanrı veya kutsalla ilişkisi sıkça göze çarpmaktadır. Yöremizde kurt figürünün nesnel olarak en çok kullanıldığı alan menteşelerdir.

Kaya üzerinde oyma tekniği ile oluşturulmuş kurt figürü, Hamamağlı Yaylası, Arhavi

Civelekoğlu konağında Kurt başının sembolize edildiği kapı menteşesi, Yukkuya (Ömmu) köyü, Hemşin

At petroglifi

Kaya resimlerinde karşılaştığımız en önemli figürlerden biri de "at" veya "ata binmiş insan" figürüdür. Petrogliflerde at çizimlerine çokça tesadüf edilmesinin sebebi, yine at hayvanının Orta Asya kültüründe gerek günlük yaşamda, gerekse savaşlarda çok faydalı bir hayvan olmasından ve biraz da insanla kurdukları dostane ilişkiden kaynaklanmaktadır. Hatta eski Türk inanışında atların ölümden sonra da sahibi ile birlikte olacağına inanıldığından, bir çok savaşçı atı ile birlikte gömülmüştür. Orhun yazıtlarında Kültigin'in kahramanlıklarından bahsedilen bölümlerde sürekli atı ile birlikte işlenmesi, eski Türk kültüründe atın ne derece önemli bir yeri olduğuna dair önemli bir örnektir. Keza Dede Korkut destanlarında da birçok bölümde atla ilgili atasözü ve deyişlere yer verilmiştir.

Poyrazoğlu Konağına duvar taşında ata binmiş insan figürü, Arılı (Papilet) köyü, Arhavi

Gemi piktogramı

Yöremizde tespitini yapmış olduğumuz bir diğer çizim "gemi" figürüdür. Gemi çizimi, Orta Asya steplerinde pek rastlanılmayan, daha çok denize yakın bölgelerde tesadüf edilen bir figürdür. Yöremizin denize kıyısı olan bir bölge ve yerli Kolkhis halkının da denizci bir kavim olduğu göz önüne alındığında en bilinen ulaşım aracının gemi olduğu anlaşılmaktadır. Yöre halkı için gemi, hem farklı diyarlara göçü, hem de başka denizci kavimlerin bölgeye olan gelişini sembolize etmektedir. İçinde denizci korsanların olduğu basit gemi çizimi, yörenin barbar denizci kavimlerince istilasını ifade etmekte iken, farklı objelerle sunulan gemi ise soyut bazı hedeflere gitmeyi sembolize eden araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yelkenli bir gemi ise soyut olarak ele alındığında çok uzaklara yani ölüme olan yolculuğu ifade etmektedir.

İçinde korsanların sembolize edildiği basit gemi çizimi, Hamamağlı Yaylası, Arhavi

Akbrete yapılan yolculuğu sembolize eden gemi motifi.

Naşlıvanak Yayıcısı, Çamlıhemşin

Başka sembollerle desteklenen yelkenli gemi motifi ise, o sembollerle ortak bir anlam ifade etmekte ve yine dolaylı olarak sonsuz yolculuğa vurgu yapılmaktadır. Aşağıdaki örnekte "hayat ağacı" ve "ay-yıldız" motifleri ile birlikte çizilen gemi motifi, Tanrı'ya ya da ölümsüzlüğe ulaşmak için yapılacak olan yolculuğu sembolize etmektedir.

Hayat ağacı, Kolhis Güneşi ve Ay-Yıldız motifleri ile birlikte kullanılarak sonsuzluğu, Ölümsüzlüğü ve Tanrı'ya yapılacak olan sayısız yolculuğu sembolize eden gemi motifi, Karmik Yayıcısı, Çamlıhemşin

Ruh ve El Piktogramı

Ölümden sonra hayatın devam edeceği inancı, birçok kültürde altyapısı olan eski bir inanıştır. Bu inanış beraberinde ölümün diğer hayata geçiş için gerekli olan zaruri bir yolculuk olduğu inancını doğurmuş ve ölüme büyük bir kutsallık yüklemiştir. Bu inanış biçimi de tabii olarak kaya resimlerine yansımıştır. Ölüp diğer hayata ve doğal olarak ölümsüzlüğe doğru yolculuğa çıkan ruhu sembolize eden insan motifli çizimlerden yöremizde bir adet tespit edilmiştir. Bu çizimde ruhu sembolize eden insan figürünün yanında "hayat ağacı" motifinin de olması oldukça manidar görünmektedir. Çizimde ruha ait el ve ayaklar orta bölümde detaylı olarak tekrar çizilmiştir. Ruh tasvirinde ölünün ellerinin göğe doğru yönelmiş olması Tanrı'ya kavuşma isteğini ve belki de duayı, ayakların toprağa basıyor olması da ata köklerine olan bağı sembolize etmektedir.

Hayat ağacı ile birlikte tasviri yapılan insan ruhu ve o ruha ait olan çıkınlı, Bayrayla Yayıcısı, Çamlıhemşin.

Kürdoğlu evinde hilal içinde nokta damgası ile hayat ağacı damgasından oluşan karma bir piktogram örneği, Şenkiliç (Ameikta) köyü, Çamlıhemşin

Altı Köşeli Yıldız Damgası

Altı köşeli yıldız, büyük bir coğrafyada çok eski tarihlerden beri çeşitli kültür ve dinlerde farklı ad ve anlamlarda kullanılan önemli bir semboldür. Yahudi inancında "Davut Yıldızı" ya da İbranice manasıyla "Davut Kalkanı" ismiyle, İslam inancında "Mühr-ü Süleyman" ve eski Türk kültüründe "Çolpan Yıldızı" olarak bilinmektedir. Bu amblem üzerine yapılan araştırmalar altı köşeli yıldızın bronz çağından beri Orta Asya ve Orta Doğu bölgelerinde kullanıldığını göstermektedir. Ancak bu sembolün ilk kullanım ihtiyacı tamamen süs ya da büyü gibi faktörlerdir.
Yahudi inancında altı köşeli yıldız gerçekte Hz. Davut'un altı köşeli kalkanını sembolize etmekte ve dolayısı ile zamanla bu sembole "koruyucu" bir ruhani özellik addedilmiştir. Altı köşeli yıldızın Yahudiler tarafından "Davud Yıldızı" ismiyle kullanıldığına dair en eski kaynak Nahmanides'in erkek torunu tarafından XIV. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olan Sefer ha Gevul adlı kabalistik bir eserdir. Ünlü Yahudi düşünür Theodor Herzl (1860-1904)'in çıkardığı Die Welt adlı Siyonist dergide altı köşeli yıldız kullanması, siyonistlerin onu siyonistliğin bir sembolü olarak benimsemelerini sağladı ve böylece 1897'de Basel şehrinde yapılan ilk siyonist kongrede siyonist hareketin sembolü olarak resmen kabul edildi. Özellikle II. Dünya Savaşı döneminde Nazi Almanya'sında Yahudilerin bu sembolle utanç nişanesi olarak anılması ve yaftalanması, imgeyi Yahudiler için daha da manidar kıldı ve sonunda 1948 yılında kurulan İsrail devletinin resmi bayrağında kullanıldı. Bugün uluslararası kamuoyunda bu sembol öncelikli olarak İsrail devletini ve Yahudiliği çağrıştırmaktadır.
Altı köşeli yıldıza İslam kültüründe "Mühr-ü Süleyman" denilmektedir. Hz. Süleyman; M.Ö. 960-925 yılları arasında hüküm sürmüş olan ve İsrailoğulları kavmine mensup Hz. Davud'un oğludur. İslam kültürüne Mühr-ü Süleyman sembolünün kutsal kabul edilmesindeki en büyük etken Neml suresidir. Neml Suresi'nin 15- 40. ayetlerinde Hz. Süleyman'ın kuşlara, hayvanlara, insanlara ve cinlere hükmettiği, onları çalıştırdığı anlatılmaktadır. Allah'ın Hz. Süleyman'a verdiği bu tür insanüstü metafizik güçlerin, iki üçgen şeklinde olan ve Hz. Süleyman'ın imzası yerine geçen malum mühürden geldiğine inanılır. Dolayısı ile bu sembol İslam'da Allah'ı temsil eden bir nevi tılsım olarak kabul edilmiştir.
Bu nedenle İslam sonrası Türk kültüründe ve özellikle Selçuklu Devleti ile Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde inşa edilen camilerde, tarihi yapıtların kemer kilit taşlarında, çinicilik sanatında, seramikte, tepside, tabakta, çeşmelerde, sebillerde, şadırvanlarda, ahşap kapı kanatlarında, sikkelerde, yüzüklerde, mezar taşlarında, flamalarda ve hatta padişah elbiselerinde sıkça kullanılmıştır. İslamiyette bu sembolün kullanılış şekli ve amacı Yahudilikteki kullanılış mantığından tamamen farklı bir seyir izlemiştir.
Türk kökenli Hazar Devleti'nin (630-1048) de Yahudi inancını benimsemiş ve özellikle armasında altı köşeli yıldızı kullanmış olmasından ötürü Türk kültürünün hakim olduğu coğrafyada bu sembolün yayıldığı görüşü hakimdir ancak bu sembolün çok daha eski dönemlerden beri Orta Asya bozkırlarında "Çolpan Yıldızı" adıyla bilindiği ve kullanıldığı tarihi bir gerçektir. Çolpan Yıldızı tüm Türk boyları tarafından Tanrı'nın bir lütfu ve kendilerinin yol göstericisi olarak kabul edilmiş ve kırmızı renkli sabit yıldız (Temur Kazık) olarak isimlendirilmiştir. Kaldı ki altı köşeli yıldız, Göktürkler, Uygurlar ve Hunların dönemine kadar inmekte ve oniki hayvanlı Türk takviminde burç sembolü olarak kullanıldığı görülmektedir. Türk mitolojisinde ise iç içe geçmiş iki üçgenden ibaret olan bu sembolde üçgenlerin "yaradan ve yaradılanı" sembolize ettiği kabul edilmektedir.
Sonuç olarak altı köşeli yıldızın farklı isim ve anlamlarda Orta Asya'dan Afrika'ya, Mezopotamya'dan Avrupa'ya kadar çok geniş bir coğrafyada kullanıldığı bilinmektedir. Hemen hemen bütün kullanım şekillerinde koruyucu ve yol gösterici özellikler ön plana çıkmaktadır. Dolayısı ile Doğu Karadeniz bölgesinde de bu sembole camilerde, mezar taşlarında, konaklarda, ocakbaşlarında, serenderlerde, şömine taşlarında, kapılarda ve sinilerde rastlamak mümkündür. Bölgemizde bu sembolün kullanılış amacının altında gerek İslam öncesi Türk kültüründen gelen kutsaliyet, gerekse İslam ile birlikte gelen kullanılış amacının etkileri olduğu muhakkaktır. Ayrıca Hazar Türklerinden olup yörede ustalık yapmış olan insanların da etkisi göz ardı edilemez. Yöremizdeki örneklerde yıldızın iç kısmında genelde Osmanlıca tarih ya da "Maşallah, Subhanellah" gibi dini ibarelere de rastlanır. Ayrıca altı köşeli yıldızın Kolkhis güneşi ya da muhtelif Türk boylarına ait damgalarla birlikte kullanıldığı da olmuştur.

Mahmutoğlu konağındaki cami kapısı üzerinde Osmanlıca "Hazeğinh Sahhamellah Sene 319" yazılı altı hilâl yıldız motifi.
Bilen (Yapan) köyü, Hemşin

Sepanoğlu Ömer Ağa konağındaki çıkma taşında sıdıkamali altı hilâl yıldız motifi.
Uğrak (Çingit) köyü, Pazar

Necmiddinzade Nuryit Bey konağında ahşap kapı sıdıkamasında Kelikhis Güneşi sembolü ile birlikte mekşedikan altı hilâl yıldız motifi.
Çağlayan (Aksu) köyü, Fındıklı

Sualioğlu Şakir Ağa konağından arda kalan duvar taşında, iç kısmında 330 tarihi yazılı olan altı hilâl yıldız motifi,
Kaptiy (Petra) köyü, Pazar

Çolakoğlu cerrahlarının kapısında yarım metre çapa sahip altı hilâl yıldız İşlemesi,
Hürriyet (Hamatur) Mahallesi, Fındıklı

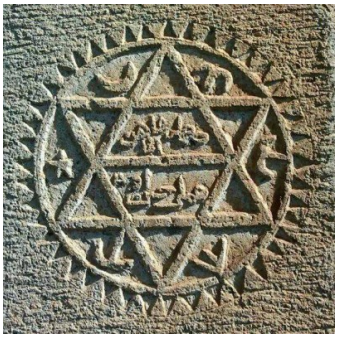

Sepanoğlu Arslan Ağa konağının giriş kapısının yanında muhtelif Türk damgaları ile birlikte İşlemeli altı hilâl yıldız motifi,
Akbacak (Hormanat) köyü, Pazar

Bilen Camii'nde süslemeli altı hilâl yıldız motifi.
Bilen (Yapan) köyü, Nemçin

Uğrak köyü Koçanlı Camii'nde bir hilâl tahrip edilmiş altı hilâl yıldız motifi.
Uğrak (Çingit) köyü, Pazar

Dereceoğlu Şakir'in eski evinin ahşap duvarındaki altı hilâl yıldız motifi.
Kavak (Yükren) mahallesi, Çamlıhemşin.

Hayvan Camii'nde ahşap kolon üzerindeki altı hilâl yıldız motifi.
Hayvan (Çamyat) köyü, Fındıklı

Hayat Ağacı Damgası

İnsanlığın varoluşundan beri kutsal saydığı değerlerden en bilineni ve en yaygın olanı şüphesiz ağaçtır. Çünkü ağaç, insan hayatının her safhasında çeşitli yönleriyle kullanılmış ve bu açıdan her daim özel bir ilgi görmüştür. Ağaçlar hakkında ilk devirlerden beri bütün toplumlar çok sayıda mit ve inanç geliştirmişlerdir. İklimlere göre türlerinin farklı oluşu, her mevsim görünümünün değişmesi, özellikle de kışın yapraklarını döküp baharda tekrar canlanması sebebiyle ağaç, ölümden sonra hayata yeniden dönüşün sembolü olarak görülmüştür. Ayrıca ağaçların çiçek, meyve ya da yemiş vermesi, tabiata doğal bir güzellik katması, temiz havayı temsil etmesi ve hastalıklarla mücadelede çeşitli fonksiyonlarından faydalanılması ağacın günlük hayattaki yerini daha da kutsallaştırmıştır. Dolayısı ile ağaç, insanoğlu için ruhsal, fiziksel ve kozmik dünyanın kutsallığını ve ölümsüzlük döngüsünü simgeleyen doğal bir form olmuştur.

Ağaç, nesnel olarak bütün toplum ve dinlerde böylesine kutsal bir altyapıya sahip olunca, tabii olarak imgesel anlamda da en çok kullanılan figürlerden olmuştur. Ağaç figürlerinden en bilinen ve en yaygın olanı "hayat ağacı" motifidir. Hayat ağacı inancı, dünya kültürlerinde en yaygın inançlardan biridir ve ağaç kültüyle ilgili bütün inançların kökeninde hayat ağacı teması bulunmaktadır. Daha sonraki dönemlerde ağaç sembolizminde coğrafyaya ve kültüre göre bazı farklılıklar oluşmuştur.

En eski inanışlardan biri olan Hayat ağacına ilişkin ilk somut izlere M.Ö. 3000 ve sonrasında Aşağı Mezopotamya'da rastlanılan iki hayvan arasındaki bitki öğesi çiziminde, yaşam ve ölüm arasındaki sürekli döngünün sembolü olarak Sümerlerde rastlanmıştır. Sonraki dönemlerde hayat ağacının cinsi bütün toplumlarda farklılık arz etmiştir. Toplumlara göre meşe, kayın, çam, zeytin, elma, incir, asma vb. birçok bitki ve ağaç cinsi hayat ağacıyla özdeşleştirilmiştir. Bu çeşitlilik muhtemelen toplumların günlük hayatlarında hangi çeşit ağaçla iç içelerse o ağaca hayat ağacı vasfı yüklemelerinden kaynaklanmıştır. Çünkü insanlar kendilerine birçok faydalar sağlayan bu ağaçlara minnet duymuş ve saygı göstermişlerdir. Sonuç olarak dünya toplumları bu ağaçlara hayat ağacı vasfı yüklemişlerdir.

Doğu Karadeniz bölgesinde tesadüf edilen hayat ağacı figürlerinde, doğal olarak yöremizde en çok bulunan ağaçlardan "çam" ağacı motifinin işlendiği görülmektedir. Bazı basit çizimlerde ise herhangi bir ağacı işaret etmekten ziyade en basit şekliyle klasik bir ağaç figürü sembolize edilmek istenmiştir. Bölgemizde hayat ağacı figürlerine konak duvarlarında, serenderlerde, cami süslemelerinde, şömine taşlarında ve mezar şahidelerinde sıkça tesadüf edilmektedir.

Aktepe köyünde yıkık tarihi camide kabartmalı hayat ağacı motifi.

Aktepe (Çiçet) köyü, Pazar

Aşağı Çinçirli köyü mezrasında Ökmezoğlu ailesine ait gürgen ağacında hayat ağacı motifi.

Aşağı Çinçirli (Cumurtahra) Mah., Çamlıhemşin.

Poyrazoğlu konağının duvarında yan yana iki adet hayat ağacı motifi.

Arsi (Papilet) köyü, Arhavi

Kozlaoğlu İbrahim Ağa konağının duvarında boya ile yapılmış hayat ağacı motifi.

Yolkıyı (Kuşeva) köyü, Çamlıhemşin

Tunca Cami haziresinde eyak mezar taşında hayat ağacı motifli ölçüsüz.

Tunca (Dutka) beldesi, Ardeşen.

Nallıoğ Pehlili Ağa konağının duvarında mavi-beyaz renklerle boyanmış iki adet hayat ağacı motifi.

Yolkıyı (Kuşeva) köyü, Çamlıhemşin.

Uzunhasanoğlu konağında çökme taşında bulunan oyma hayat ağacı motifi.
Çamlık (Çarşova) köyü, Pazarlık.

Sepanoğlu Ganp Ağa konağından arda kalan çökme taşında hayat ağacı motifi.
Uğrak (Çingil) köyü, Pazar

Spiral İmgesi

Çok eski dönemlerden beri kullanılan yaygın bir sembol de spiral simgesidir. Spiral sembolü tekli, ikili ve üçlü olarak görülebildiği gibi, bazen iç içe halkalardan oluştuğu da görülmüştür. Spiral motifine Mısır, Yunan, Kelt, Arap, Türk ve Sümer gibi eski medeniyetlerin hepsinde tesadüf edilmektedir. Spiral simgesi temel olarak enerji ve yoğunlaşma ile alakalı bir semboldür. Dolayısı ile spirallerin nihai amacı odaklanma ile ilgilidir ve ruhsal enerjiden fiziksel enerjiye dönüşümü sembolize etmektedir. Bu yüzden birçok medeniyette büyücü ve efsuncular tarafından sıkça kullanılmıştır. Spiral şeklinin geç paleolitik dönemlerden itibaren gün dönümlerinin saptanması gibi bilimsel yöntemlerde de kullanıldığı bilinmektedir.
Yöremizde spiral simgesine nadir olarak da olsa rastlanmaktadır. İç içe halkalardan oluşan spiral damgalara genellikle şömine taşlarında ve doğadaki yerleşik taşlarda tesadüf edilmiştir.

Tunca Camii avlusunda doğal taş üzerinde spiral motifi.
Tunca (Dutha) beldesi, Ardeşen.

Hamamağlı yaylasında ana kaya üzerinde iki dağ ellelicesi çizimi arasında bulunan spiral motifi.
Hamamağlı Yaylası, Arhavi.

Sepanoğlu Ganp Ağa konağından kalan çökme taşında spiral motifi.
Uğrak (Çingil) köyü, Pazar.

Nalbeoğlu konağından arda kalan taş üzerindeki basit spiral çizimi.
Sapkiy (Petra) köyü, Pazar

Kolkhis Güneşi Sembolü

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde en çok rastlanılan sembollerden biri de Kolkhis Güneşi (Çöna/Çona) sembolüdür. Birçok medeniyette Güneş Tanrısını sembolize eden bir takım Güneş figürleri kullanılmıştır. Doğu Karadeniz bölgesinde kullanılan güneş figüründe, merkez noktasından dairenin dışına doğru yedi dalgasal çizgi birbirini takip eder şekilde bitişmektedir. Bu çizgiler birbirini takip eden sonsuz bir döngüyü sembolize etmektedir. Bu sembole çarkıfelek dendiği de olmuştur.

Kolkhis mitolojisinde Güneş Tanrısı'na "Çöna" denilmektedir. Çöna, ışık saçan, aydınlatan ve dünyayı ısıtan Tanrı olup, bu özellikleri ile tüm evrene hayat sunan çok önemli bir konuma sahiptir. Bu yüzden Kolkhis uygarlığının hüküm sürdüğü coğrafyada Çöna tanrısını sembolize eden ve "Kolkhis Güneşi (Do Mjora)" denilen damga sık sık kullanılmıştır. Kolkhis güneşi simgesinde; helezonik dalgaların merkezindeki birleşim noktası Tanrı'nın barınağını ve yedi kollu dalgasal çizgiler de bu barınağı koruyan yedi gezegeni ifade etmektedir. Söz konusu bu gezegenler; Tuta (Ay), Cuma (Merkür), Mtyebi (Venüs), Marihki (Mars), Dia (Jüpiter), Zuali (Satürn) ve Helios (Güneş)'dir.

Sonuç olarak Kolkhis Güneşi yaşamın sonsuz döngüsünü ve Tanrı'nın gücünü sembolize etmektedir. Sembol, enerjiyi ve gücü merkezdeki noktaya çeken ve merkeze daha doğrusu Tanrı'ya odaklayan kutsal bir tür çarktır. Bu sembol yöremizde genel olarak şömine taşlarında, konak girişlerinde ve ev süslemelerinde karşımıza çıkmaktadır. Bazen sade bir şekilde kullanılıyorken, bazen de farklı sembollerle bir arada kullanıldığı olmuştur. Ancak yakın tarihli eserlerde çoğu kez sembolün aslından uzaklaşılmış ve helezonik dalgaların sayısı yediden çok daha büyük sayılara ulaşmıştır.

Karnik Yaylasında oyma tekniği ile yapılan yedi dalgasal çizgili Kolkhis güneşi motifi.
Motif, hayat ağacı ve genel piktogramı ile birlikte çalınmıştır.
Karnik Yaylası, Çamlıhemşin.

Sepanoğlu Ganç Ağa konağından arda kalan çlanlar taşındaki Kolkhis güneşi motifi.
Ağrak (Çimgil) köyü, Pazar.

Ortayol Camii'nin duvarında kitabenin yanındaki Kolkhis Güneşi motifi.
Ortayol (Nekeskur) köyü, Pazar.

Uzunhasanoğlu konağında çlanlarda bulunan Kolkhis Güneşi motifi.
Çamrh (Çayçava) köyü, Fındıklı.

Hayloğlu konağının giriş kapısının üzerinde bulunan Kolkhis Güneşi motifi.
Ortayol (Nekeskur) köyü, Pazar.

Hacımlıkonağı Nuryit Bey konağında ahşap kapı kolluğunda altı hilâl yıldız içine yerleştirilmiş elem Kelkhle Güneşi motifi.
Çağlayan (Abu) hiyl. Pendik.

Sapancağı Mehmet Ağa konağının devrimde, iç dalında solden sağa, dış dalında sağdan sola doğuşu çizgiler ihtiva eden Kelkhle Güneşi motifi.
Uğrak (Çingit) hiyl. Pazar

Üçok Sembolü

Toplamda 24 boydan oluşan Oğuz boyları, genel itibariyle Üçoklar ve Bozoklar adı altında iki grup olarak kategorize edilmektedir. Bozoklar; Günhan, Ayhan ve Yıldızhan olarak üç kola ayrılmaktadır. Üçoklar ise Gökhan, Dağhan ve Denizhan olarak üç kola ayrılmaktadır. Oğuzların 24 boyunun tablo halinde dağılımı şu şekildedir;

Oğuzların 24 boyunun şematik görünümü

Şemadan da görüldüğü üzere yöremizde izlerine rastladığımız Peçenek (Kıpçak), Çepni ve Salur gibi boylar Üçoklar kolundan olup, menteşelerde rastladığımız "üçok" tasviri bu boyların kültür alt yapısından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere kapı, pencere ve dolap menteşelerinde demircilik sanatının sonucu olarak öküz başı, koç başı, koyun başı, kurt başı ve hilal gibi sembollerden başka üç adet oktan oluşan özel menteşeler de mevcuttur. Bu üç ok motifli menteşeler şüphesiz Oğuzların Üçok boylarını işaret eden bir tür demir damgalardır.

Civelekoğlu konağında uçları sola bakan Üçok'lu menteşe.
Kayağantaş (Sitor) hiyl. Pazar.

Sökücoğlu konağında uçları sağa bakan Üçok'lu menteşe.
Ruphİy (Petra) hiyl. Pazar.

Çelekoğlu konağında uçları sola bakan Üçok'lu menteşe.
Y.Çingit'li (Kumanmalıvar) hiyl. Çamlıkamşa.

Tamurağlu kasağında uçları oağa bakan Üçok'lu mantaşa.
Suphiy (Petra) köyü, Pazar.

Allıcadağlı kasağında uçları oağa bakan Üçok'lu mantaşa.
Y.Çamlıca (Y.Vişa) köyü, Çamlıhemşin

Ay-Yıldız Damgası

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti devletinin resmi bayrağında da kullanılmış olan hilal ve yıldız simgelerinden oluşan sembolik tasvir, bilinenin aksine çok eski bir semboldür. Kaldı ki tek başına "hilal" sembolü bile İslam öncesi birçok uygarlıkta görülebilen bir imgedir. Ay-Yıldız motifi hemen hemen bütün kıtalarda çok eski yıllardan beri kullanılmış ancak en eski örneklerine özellikle Asya'da tesadüf edilmiştir.
Orta Asya'da M.Ö. 5000'li yıllara dayanan kaya resimlerinden başlayıp daha sonraki Şaman davullarında da benzer şekilde tasvir edilen Ay-Yıldız motifleri, Asyalı Türk-Moğol halklarının evren tasarımı hakkında bilgiler sunmaktadır. Aynı şekilde Sümerlere ait kil tabletlerde Ay Tanrısı ve Güneş (Yıldız) Tanrısı sembollerinin bir arada kullanılarak oluşturulan Ay-Yıldız motifleri tespit edilmiştir. Bu motif Göktürkler, Gazneliler ve Selçuklular devrine ait sikkelerde de kullanılmıştır. Ay-Yıldız motifi genel olarak Osmanlı devletinde de kullanılmış olduğundan yöremizde Cumhuriyet öncesine dayanan birçok konak ve eşya üzerinde sıklıkla karşılaşılan bir semboldür. Bu sembol tek başına kullanıldığı gibi, genellikle başka sembol ve şekillerin arasında da kullanılmıştır. Yöremizde tespitini yaptığımız Ay-Yıldız damgalarından bazı örnekler:

Demirel Ağalar kasağı girişinde oyma tekniği ile yapılmış tek yıldız damgası.
Aşağı Çinçirli (Cumat-Tubira) mahallesi, Çamlıhemşin

Kibarağlu kasağı duvarında kazıma kabartma tekniği ile yapılmış olan ortada tek yıldızlı iki hilal damgası.
Şenyuva (Çinçiyva) köyü, Çamlıhemşin

Pazağlu kasağı duvarında kazıma tekniği ile yapılmış Ay-Yıldız damgası.
Suphiy (Petra) köyü, Pazar

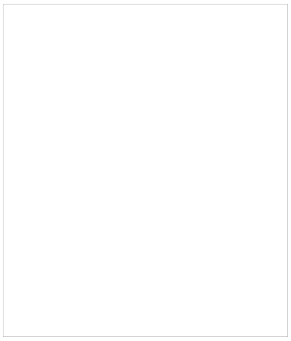

Kazabağlı kasağında kabartma tekniği ile yapılmış olan Ay-Yıldız damgası.
Şenyuva (Çinçiyva) köyü, Çamlıhemşin

Yemişli köyü eski camiinden arda kalan çömlek üzerinde taşındaki Ay-Yıldız damgası.
Yemişli (İncesu) köyü, Pazar

Mahmutoğlu konağı duvarında kabartma tekniği ile yapılmış olan Ay-Yıldız damgası.
Bilen (Tepem) köyü, Nemçin

Karkamışlı konağı içindeki çömlek taşında kabartma tekniği ile yapılmış olan
ve sonradan boyanan İki hilali Ay-Yıldız damgası.
Dikmeye (Nokuşcakirik) köyü, Çamlıkemçin

Sofloğlu konağında kabartma tekniği ile yapılmış olan ve sonradan boyanan
İki hilali Ay-Yıldız damgası.
Tunca (Dutlu) beldesi, Ardaşan

Saraçoğlu konağı duvarında kabartma tekniği ile yapılmış olan Ay-Yıldız damgası.
Şentepe (Halifat) köyü, Pazar

Hamamoğlu konağı duvarında ahşap ince ebatlarla benzemiş ve biri birinden
uzak tasvir edilmiş Ay-Yıldız motifi.
Şemyuva (Çinçiva) köyü, Çamlıkemçin

Tamamoğlu konağında ahşap sandık üzerine oyma tekniği ile yapılmış İki hilal ve İki yıldızlı damga.
Sağlığ (Petra) köyü, Pazar

Türk Boy Damgaları

Damga kullanma adeti genel olarak Türk orjinli boy, aşiret ve cemaatlere ait bir kültür olduğu için yöremizdeki konak, serender, ocakbaşı, şömine, yayla evi, hayvan, değirmen, petek, tarihi meşe ve gürgenler gibi çeşitli kullanım alanlarında Türk boyları ile ilişkili damga ve sembollere sıkça tesadüf edilmektedir. Bu tür damgalardan bazıları orijinal damga ile birebir aynı iken, bazılarında zaman içerisinde bir takım önemsiz değişikliklerin vuku bulduğu görülmektedir. Yöremizde tespitini yaptığımız bu tür damgalar şunlardır:

Sevender altında bakmak çimlere ferrinde Bil edet Kayı boyu damgası,
Bahar (Dudaru) Mah., Nemçin

Aydınoğlu ailesine ait ahşap bal kabında Oğuzların Beğdili boyu damgası,
Yağmurlu (Kolonizasi) Mahallesi, Çamlıhemçin

Okumuşoğlu ailesine ait mavredeki meşe ağacında Salur damgası,
A.Şimşirli (Cumhtabiru), Çamlıhemçin

Kibarcoğlu konağının duvarında Döğdile damgası,
Şenyuva (Şinşlva) köyü, Çamlıhemçin

Poyrazoğlu konağının duvarında Kıpçaklara ait Berakat damgası,
Arslı (Paplıat) köyü, Arhavi

Pazar meşelliğindeki bir ağaçta Kıpçaklara ait Berakat damgası,
Natin (Dodolla) Mah., Nemçin

Okumuşoğlu ailesine ait mavredeki meşe ağacında Kıpçaklara ait Berakat damgası,
A.Şimşirli (Cumhtabiru), Çamlıhemçin

Kazak penceresinde Şamanı tiraslarında da kullandım Akkoyunlu dangası,
Tunca (Dutha) Baldeal, Ardaşan

Kayı Encrine çalınmış olan İki ayrı dangı. Soldaki Kayı dangası, sağdaki Çaşal dangası,
Nordivanli (Nalyat) İdyll, Pazar

Sapancağlı Şerif Ağa konağında bulunan çizmeye taşındaki Tatar Barakat dangası ,
Akbacak (Narmanat) İdyll, Pazar

Cihanağlı ailesine ait gürgen ağacında Sular dangası,
Çamlıtepe (Zağa) İdyll, Nemçin

Kibarağlı konağındaki bir kitabede büyük Türk boyunda kullandım Koç dangası,
Şanyuva (Şinşiva) İdyll, Çamlıtepeçin

Sapancağlı Aslan Ağa konağının giriş kapısı yanında "efsi hüyail yıldız" ortrfina dahil olan muhtelif dangalar.
1) Koç dangası,
2)Koç dangası,
3) Sular dangası,
4) Kappak (Tatar) dangası,
5) Yıldız dangası ve
6) Ay dangası.
Akbacak (Narmanat) İdyll, Pazar

Merkezinde nokta olan daire çizisi. Bu sembol en kısa tabirle Güneş'i sembolize eden Göktürk alfabesi harfidir. Paletoğlu konağı.
Şemikly (Amakta) köyü, Çamlıhemşin

Bir konak duvarında sola bakan hilal içinde üç nokta damgası.
Bu damga Göktürk alfabesinde "ad" sesi veren bir harfdir.
Akyamap (Yeniköy) köyü, Hemşin

Aile Damgaları

Yöremizde damga kullanma kültürü kökenini çok eski dönemlerden almakla birlikte, genel olarak sahiplenme ve aidiyeti işaret etme amaçlıdır. Örneğin ormanlık mevkilerdeki asırlık ağaçlarda damga kullanımı, birçok açıdan çok değerli olan ağaçların başkalarına ait olan ağaçlarla karışmaması, üzerlerindeki arı kovanlarının muhafazası ve genel olarak ağacın sahibinin belli olması amacıyla kullanılmıştır.
Ailelerin kendilerini ifade ve işaret eden semboller kullanması, eskiden gelen köklü bir kültür olduğu gibi, günlük hayatın gerekliliği olarak da ortaya çıkmış bir eğilimdir. Aslında aile damgaları, o ailenin bütün fertlerini ifade eden bir çeşit imzadır. Bu tür ailelere özgü damgalar ağaçlar dışında konak duvarlarında, serenderlerde, değirmenlerde, arı kovanlarında, şömine taşlarında, hayvanlarda, yerel dokuma kilim ve çoraplarda dahi görülebilmektedir. Konak, serender ve şömine taşları gibi eserlerde damga kullanımı sahiplikten ziyade gurur duyulan gösterişli yapıya imza koyma ve imzayı ailenin gelecek nesillerine aktarma amaçlıdır.
Ailelerce kullanılan yerel damgalar çoğu kez tahlil edilmesi en zor işaretlerdir ve büyük olasılıkla herhangi bir boy ya da cemaate ilişkilendirmek oldukça güçtür. Bu yüzden bu tip işaretlerin çoğu zaman birer damga olup olmadıkları dahi tartışma konusudur. Ancak bazı sembollerin detaylı incelenmesi durumunda muhtelif Türk boy damgalarının ya da eski Runik alfabesinde bulunan bazı harflerin başkalaşıma uğramış formları olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür aile damgalarının bazılarının ise tamamen kendine mahsus özgün işaretler olduğu da gözardı edilmemelidir .
Yöremizde tespitini yaptığımız bu tür aile damga ve sembollerinden bazı örnekler:

Coğalvar dağında Pazat mezelliğinde bir ağaç damgası.
Nutlu (Bedelli) Mah., Hemşin

Yahyaoğlu konağına ait ahşap kapıda yayı andıran aile damgası.
Aslandere (Çukurlu) köyü, Fındıklı

Sayanoğlu Ali Ağa konağı duvarında aile damgası.
Uğrak (Çingil) köyü, Pazar

Kozinoğlu İbrahim Ağa konağına ait duvarda dört dairel aile damgası.
Yeliayı (Kaşava) köyü, Çamlıhemşin

Sultanağa ait tarihi gürgen ağacında hafta dengesi.
Saphby (Petra) köyü, Pazar

Bir konaktın kubertasa usuliyle yapılmış dairesinde içinde iç içe geçmiş
iki adet dört hilâl yıldız dengesi.
Akyamaç (Tuzlaz) köyü, Hamşin

Trovit yaylasında bir yayla evinin duvar taşında tara çapa dengesi.
Trovit yaylası, Çamlıkamşin

Dikmeağlı Nafiz Reşid Efendi konağındaki çiftlikte taşında
dikey üç çizgiden oluşan alfa dengesi.
Gürses (Saphby) köyü, Fındıklı

Yeterağlı konağına ait duvar taşında ayağı bakan hilal ve çapraz dengesi.
Akbacak (Xekin) köyü, Pazar

Bir konak duvar taşında birbirine bakan iki hilal içinde iki adet
pervane motifli dengesi.
Akyamaç (Tuzlaz) köyü, Hamşin

Pehlilioğlu ailesine ait tarihi gürgen ağacında Yusufyak bileziğini
andıran dengesi.
Saphby (Petra) köyü, Pazar

Kocaklar Mah. Cami'nde ahşap oklavalar arasında İşlenmiş olan
İnsan endeme bir çeşit damga.
Kocaklar (Nakrovis) Mah., Çamlıhemşin

Narmoğlu kasabasındaki ocakbaşı kitabesinde ağaca endeme
bir çeşit damga.
Ortayol (Melesker) köyü, Pazar

Damamoğlu kasabasında elle damgası.
Yeliayı (Kilpiva), Çamlıhemşin

Kavak mahallesinde gördüğüm ağacımda bir elle damgası.
Kavak Mahalleal, Çamlıhemşin

Aşşağı Kasım Ağa kasabasında aşağı bakan kilisi içinde ata binmiş insan damgası.
Yukarı Çimşirli (Kasmen-Holiver) köyü, Çamlıhemşin

Ayder-Hazar yaylası yolu üzerinde çın ağacına kazınmış bir tür elle damgası,
Çamlıhemşin

KAYNAKÇA

1 Tuncer Gülensoy, "Türk Damgalarının Tarih İçinde Değişimi", Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, 17-18-19 Aralık 2004, Kocaeli, s.230

2 http://turkcesivarken.com/turk-damgalarinin-kokeni/

3 Mahmud Kaşgarî, Divân-ü Lügâti't-Türk, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Arabî bölümü No:4189, v.20-21

4 Mahmud Kaşgarî, Divân-ü Lügâti't-Türk, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s.354

5 Kaya resimleri ile damgalar üzerine çok geniş bir alanda akademik kapsamlı çalışmalar yapmış olan ve aslen Giresunlu olan Servet Somuncuoğlu'nun, Doğu Karadeniz yöresine ait çalışmaları henüz başlangıç aşamasındayken, beklenmeyen vefatı sebebiyle yarım kalmıştır.

6 Çobanoğlu, Özkul. "Kılavuz Kurt Motifinin Tarihsel Bağlamlarda ve Günümüz Alevî-Bektaşî Tarikatlarındaki Yapısal ve İşlevsel Sürekliliği Üzerine Tespitler", Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayını, 1997. s. 165–173.

7 Oğuz, Öcal. "Kul Himmet ve Sözlü Gelenek Tanıklığında Kozmogonik Mitin Eskatolojik Serüveni". Millî Folklor 84 (Kış 2009), s. 51-56

8 Çoruhlu, Yaşar, "Türk Sanatında At Figürünün Sembolizmi", Türk Dünyası Araştırmaları, TDAV, İstanbul, 1995, s. 174; Ayrıca yöremizde savaşçının atla birlikte gömülmesine dair iyi bir örnek olan hikaye için bkz.: Hiçyılmaz, Murat Ümit, Fındıklı Seyahatnamesi Fındıklı'dan Viçe'ye Yolculuk, Dergah Yayınları, İstanbul 2014, s.113-114

9 İnan, Abdülkadir, "Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar", Makaleler ve İncelemeler, C.I, s.182

10 Bu analizi yapan Oktay Hacıoğlu'na teşekkür ederiz.

11 http://arkeolojikafkas.blogspot.com.tr/

12 Galip Atasagun, "Yahudilikte Dini Sembol ve Kavramlar", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 11, s.133

13 Nusret Çam, "Türk ve İslâm Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)", Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, S.Ü.Basımevi, Konya 1993, s. 208.

14 Galip Atasagun, agm., s.134

15 Sadi Bayram, "Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri", Türk Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, Güner İnal'a Armağan, Ankara 1993, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi: 4, s.62

16 http://ismailhakkialtuntas.com/2011/04/20/alti-koseli-yildiz/

17 Nusret Çam, agm., s.211

18 http://kubeyhatun.wordpress.com/2013/07/13/12-sembollerin-gizemi-mu-kozmik-diyagram-ed-tamgasi-colpan-yildizi-davudun -kalkani-muhru-suleyman/

19 Oktay Belli, "Urartularda Hayat Ağacı İnancı", Anadolu Araştırmaları, Sayı 8, İstanbul 1982, s.241.

20 Selma Öztekin, "Dinlerde Hayat Ağacı", Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 26

21 http://arsiv.indigodergisi.com/74/efe-elmas.htm

22 http://www.frmtr.com/tarih/4569509-dunyanin-ilk-kubbeli-yapisi-stonehenge.html

23 http://arkeolojikafkas.blogspot.com.tr/2014/07/gunes-tanrisi-cona.html

24 Günümüzde bilinen ve kabul edilen; "şehit askerlerimizin kanı üzerine hilal ve yıldızın yansımasının denk gelmesi" görüşü, büyük ihtimalle insanları etkilemek için efsaneleştirilmiş bir hadiseden ibarettir. Görüldüğü üzere ay-yıldız sembolünün birlikte kullanımı çok eski dönemlere dayanmaktadır.

25 http://www.ahmetakyol.net/ay-yildiz-motifi-ve-turk-bayragindaki-ay-yildiz-motifinin-anlami/

26 http://blog.milliyet.com.tr/1500-yillik-ay-yildizli-turk-parasi/Blog/?BlogNo=404000

27 Bu bilgiyi bizimle paylaşan Nuray Bilgili'ye teşekkür ederim.

28 Resmi yorumlayan saha araştırmacısı Oktay Hacıoğlu'na teşekkür ederim.

Gayemiz

Vakfımızın gayesi; Rize İli ve çevresinin tarih, sanat, kültür varlıklarını ve değerlerini araştırmaktır. Bu sayede elde edilen bilgileri, belgeleri basılı hale getirmek, bunları görsel veya yazılı basında, internet ve dijital ortamda insanlığın hizmetine sunmaktır. Bunların gerçekleşmesi için araştırma yapacak kişi ve kurumlarla birlikte çalışarak onları desteklemektir. Böylece topluma faydalı bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktır.

İletişim

Adres: Atakent Mahallesi Atakan Caddesi Erbay Sokak No: 9/A (34760) Ümraniye-İstanbul-Türkiye
Telefon: +90 216 443 52 53
E-Posta: revak@revak.org.tr

... REVAK kültür mirasımıza sahip çıkıyor ...

Copyright ©2023. Tüm hakları REVAK tarafından saklıdır.